

een profes-
ver, Nijkerle

blick. Van
ers wordt
critici aan-
ize letter-
uwt blijk-
ondanks
le verhan-
blijven zij
twikkelde

hun leven
ie men —
standbeeld
ok het na-
g zal ont-
monument
s meer is
n, dat in
e geslacht

ijdlang in
e oplagen
en fel op-
n is hun
en iemand
eens ter

weest, van
erwachting
maar wien

En deze
n gehande-
e met de
oon, bleef
ksbezit.
nd, wiens
g naar een
ken reeds
en stichte-
predikant-
kenkasten,
lent Hilde-
een luxe

che, maar
van Hilde-
„onsterfe-
ver en zijn
Kegge, be-
umers, een
zen en ge-
ool-bemin-
sterfelijk".
jaren ver-

le Camera
standbeeld
ust blijven
aan. Tijd-
n den stijl
grootsten
Huel, den
hi gedaan.
n hun tijd
en, hebben
rand min-
ds hekelen
en zij kon-
der in zou
elen jongen
eserveerde,
spilde aan
n ook de
g voor den
and.

erde velen
r, den ge-
enaar, die
idel, onbe-
Zoo gingen
ten, zonder
a de litera-

de Camera
ssche werk,
vust te zijn,
and anders

e daad van
Beets, zelfs
essor, deel
Hildebrand.
hoofdstuk
lgsten ver-
er, dat ein-
n schoone
dat hij bij

ebeloon en
en man, die
lariteit ge-
or den min-

herdenking

is daarom goed gekozen: „Een Kapper over een Professor". Wel blijkt den lezer spoedig, dat het aandeel van dien heuschen kapper slechts gering is; het bepaalt zich tot enkele anecdotische herinneringen, want het verschil tusschen een kapper en een professor was in de vorige eeuw wel zoo groot, dat men geen vertrouwelijken omgang mag verwachten. De schrijver volgt echter den kapper op den voet en geeft tal van inlichtingen over de inrichting van het huis, speciaal van de studeerkamer, den tuin en enkele trouwe vrienden.

In dit huiselijk milieu leert men den mensch Beets kennen en waardeeren, men vindt het verklaarbaar, dat in die gezellige sfeer het huiselijk lied ontstond, dat van tevredenheid en dankbaarheid getuigde. Begrijpelijk wordt nu ook het verzet van Beets tegen allerlei nieuwigheden — niet alleen in de taal.

De introductie door den kapper in het huiselijk leven van Beets, veroorlooft den schrijver zich van een zeer vlotten, gezelligen praat-stijl te bedienen, waardoor dit gedeelte heel onderhoudend geschreven is. Wanneer met het derde hoofdstuk de schrijver de taak van den echten kapper overneemt, om nu zelf den ouden professor wat op te kammen, toont hij zich een bijzonder geschikt geestelijken coiffeur. Hij geeft ons nu het beeld van den echten Beets, zooals zijn tijdgenooten hem zagen, kenden, en eerden. Het is een wijs man, die ons hier tegenkomt uit deze bladzijden, waarin zijn omgang geteekend wordt met de grootsten van zijn tijd, geestverwanten en andersgezinden; een man wiens wijsheid gefundeerd is op de scherpe opmerksaamheid, de open eerlijkheid en den lijnen humor van Hildebrand.

Men kan den professor Beets niet losmaken van den student Hildebrand. Zij, die in de Camera alleen een studentkoozen aanval zien op de burgerlijke samenleving van zijn tijd, miskennen de groote betekenis die dit stylistisch meesterwerk heeft gehad. Men leze het groote hoofdstuk, dat Ritter wijdt aan dit jeugdwerk, om het in zijn diepere betekenis te begrijpen. Het is geen critiekloze waardeering, maar een gedocumenteerde uitlegging ervan, waardoor men te meer zal genieten van de herlezing der prachtige novellen. En tevens zal men in den professor Beets nog den luimigen student herkennen. „De hekelaar, de „castigator temporis acti" werd een uitzegger van levenswijsheid, even luimig dikwijls, even onbarmhartig als Hildebrand". Met dezen Beets brengt de kapper ons in aanraking.

Een kort slothoofdstuk over „de kritiek op de Camera", gaat na, hoe er is gereageerd op dit boek en geeft tevens de gronden aan, waarop het voor onzen tijd nog waarde heeft. Dan wordt het duidelijk, dat de populariteit van een boek niet afhangt van de grilligheid van het lezend publiek, maar van zijn eigen innerlijke waarde. Een boek als de Camera, waarin het volk ten allen tijde zijn kenmerkende karaktertrekken zal terugvinden, is niet geschreven voor een bepaalden tijd, maar is „onsterfelijk".

De aantrekkelijkheid van Ritter's boek wordt niet weinig verhoogd door de mooie teekeningen van Anton Pieck, die door hun fijne en geestige afwerking de juiste sfeer aanbrengen. Samen met den tekst geven zij een voortreffelijk beeld van de negentiende eeuw.

Rest mij nog te vermelden enkele facsimile's van Beets' handschrift. Zij die zich deskundig achten, vinden hier gelegenheid ook nog uit het schrift zich een beeld te vormen van den professor Beets.

Zeer bescheiden noemt de schrijver dit boek „een hors d'oeuvre in de Beetsliteratuur". Hij heeft het echter daarmee zwaar gemaakt voor anderen, die de hoofdschotels zullen te verzorgen krijgen. Deze smakelijk garnerde schotel moet men niet laten passeeren.

In smeugigen vorm, met aardige anecdoten, tal van nieuwe gegevens uit onuitgegeven brieven, grondige beschouwingen en scherpe opmerkingen heeft Ritter een pracht inleiding gegeven op de Camera, en tevens een boek, dat recht laat wederaren aan den te veel miskenden professor Beets.

Gron.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Religie en Samenleving.

In ons vorig artikel (21 Oct.) hebben wij een klein gedeelte van een hoofdstuk van Peter Drucker's werk: „The End of Economic Man" weergegeven. Dat hoofdstuk handelt over wat de schrijver noemt de „mislukking der Kerken", der „Kerkelijke verkondiging".

Drucker ziet de 19de eeuw beheerscht door de „mechanische en economische opvatting der samenleving", anders uitgedrukt: door het „burgerlijk kapitalisme en zijn tegenvoeter, het Marxistisch Socialisme". Tegen deze overheersching komt krachtig verzet vanuit kerkelijke kringen, die, meent de auteur, tegelijk strijden tegen de „zelfgenoegzame officiële Kerk". Men kan, gaat hij

voort, uit hun succes afleiden, in hoeverre hun vrees door hun geloofsgenooten werd gedeeld. „Zelfs op het politieke terrein der formeele democratie, die de mechanische opvatting der samenleving zoo volkomen tot uitdrukking bracht, dat zij bijna geen plaats liet aan groepen, die deze opvatting niet deelden, ontstonden Christelijke politieke partijen. Zij werden, ten minste ten deele, geleid door hun wetenschap omtrent het uiteinde-lijk resultaat der mechanistische ontwikkeling, en door het verlangen dit proces te stuiten".

Alleen al over deze regelen zou een uitvoerige beschouwing op haar plaats zijn. Inderdaad heeft de „mechanistische en economische opvatting der samenleving", de idee, dat zij alleen aan het economische principe zou zijn onderworpen, de overspanning der economische gedachte, heel veel kwaad gesticht. En eveneens de mechanistische conceptie van het leven, die nauw met de economische verbonden is. Zij doet dat nog, want in dezen tijd komt zij in het autarkistisch streven en „dit streven beheerschende geloof in de almacht der techniek, met nieuwe kracht naar voren. In de wereldbeschouwing der totalitaire staten (laten wij een oogenblik deze generaliseerende uitdrukking mogen gebruiken) zijn verschillende motieven te onderkennen. Maar dit is zeker: het gansche leven wordt daar ondergeschikt gemaakt aan het doel der voortbrenging. Geen Zondag is heilig, geen menschelijk recht veilig; voor geen enkele grens houdt de beweging, die het autarkistisch streven leidt, halt. En ook dit is zeker, dat de belijders van het Christelijk geloof het groote gevaar der aangeduide opvatting van de menschelijke samenleving hebben gezien, dat zij zich aanstonds tegen het voortdringen dier conceptie hebben verzet. Dat bewijst de geestelijke strijd in de vorige eeuw, en die nog steeds voortgezet wordt, duidelijk. De strijd tegen het liberalisme en het socialisme, tegen elke beweging, die de wet Gods verwierp en dat thans ook doet. Maar ter andere zijde is het verkeerd, de „Christelijke beweging" louter als een reactie te beschouwen op een gevaar, dat de wereld bedreigt. Natuurlijk: er is steeds verzet tegen „machten der duisternis", en dit verzet neemt toe, wanneer die machten zich krachtiger willen laten gelden. Primaar is echter het vaste geloof in God, de gehoorzaamheid aan Zijn Wet, de volledige overgave tot Zijn dienst. Daar is voor den belijder geen keus. Gods Woord schrijft hem voor, hoe hij moet handelen.

Drucker, die zeker bepaalde gevaren, die de gansche menschelijke samenleving bedreigen, onderkent, ziet deze niet als uiting van opstand tegen God, en daarom ook niet de Christelijke wederstand als strijd tegen de openbaringen der zonde. Daarom is zijn oordeel over die reactie in wezen onjuist. Het gaat er niet in de eerste plaats om, een bepaald proces in zijn ontwikkeling te stuiten — natuurlijk ook dat kan mede doel zijn van de actie der belijders — het gaat om den strijd voor de komst van het Koninkrijk Gods en de volkomen nederlaag van Satan.

Volgen wij echter eerst den schrijver van „The End of Economic Man" in zijn verdere beschouwingen.

De liberale en socialistische auteurs in de vorige eeuw, lezen we, die zich met het verzet binnen de Kerken bezig hielden, hebben ons de overtuiging willen bijbrengen, dat de religie „slechts den weg naar den vooruitgang versperde". Het is, gaat Drucker voort, natuurlijk waar, dat de Kerken dikwijls de zijde van het feudalisme en de monarchie kozen, omdat deze ook anti-mechanistisch, anti-kapitalistisch en anti-socialistisch waren. Maar de nieuwe krachten binnen de kerken waren veel sterker anti-feudalistisch en anti-monarchistisch, dan zelfs het kapitalisme en het socialisme. Zij concentreerden zich op de ontwikkeling van a-mechanistische principes, om de maatschappij: het product van kapitalisme en socialisme, voor ondergang te behoeden, na de onvermijdelijke ineenstorting harer vormende substantie. Misschien waren de pausen en de bisschoppen, de fatsoenlijke hofpredikers van Koningin Victoria en de Hohenzollerns, de officiële auteurs van godsdienstige leerboeken en „programma's", zich van dat alles volkomen onbewust. Misschien geloofden zij, dat al het kwaad, dat hun tijd voortbracht, zijn oorsprong in de „geldgierigheid" der burgerlijke klasse, het gemis aan religie bij de arbeiders, en het „atheïsme" van de vrijmetselaars had. Misschien hebben zij ook wel het streven naar ontwikkeling als gevaarlijk beschouwd, de verzekering tegen brandschade als in strijd met de Goddelijke voorzienigheid veroordeeld, en de inenting als een „verminking van Gods evenbeeld" verworpen. Met andere woorden: zij hebben wellicht al de dwaasheden, zwakheden, vooroordeelen en ondeugden van hun tijd en hun klasse overgenomen... maar al die kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders waren niet meer verlegenwaardigders van de werkelijke bewegende krachten, dan dergelijke regeerders gewoonlijk zijn. Zonder dat zij het zagen, ontwikkelden zich bewegingen in de Kerken, die in een geheel ver-

schillende richting „stuurden". Zij streefden ernaar, zich voor te bereiden voor den tijd, om na het innerlijk verval der substantie, die de samenleving had gevormd, aan die samenleving een geheel nieuwe basis en een geheel nieuwe doelstelling te geven. In plaats van de economische en sociale ontwikkeling te bestrijden, inplaats van zich over te geven aan een verlangen naar den goeden ouden tijd, aanvaardden zij de sociale werkelijkheid als een voldoening feit. Aldus Drucker.

Het is goed om een oogenblik het gezegde nader te beschouwen. Want nog duidelijker dan uit de eerst aangehaalde regelen, blijkt, dat Drucker een totaal verkeerd beeld van de Kerk heeft. Wij laten nu zijn al te „goedkoop" en in wezen minderwaardige opmerkingen over kerkelijke autoriteiten voor wat zij zijn: opgeblazen, krenkende woorden, die echter alleen dengene kunnen treffen, die zo uit. Er zijn nu eenmaal menschen, die niet over de Kerk kunnen praten, of zij moeten het hebben over het verstarde conservatisme „harer leiders", de bekrompenheid van velen harer leden, enzoo-voorts. Menschen, die met de pretentie komen, dat zij ver verheven zijn boven dat „klein gedoe", die zoogenaamd met „breeden blik" de wereld beschouwen en het „stumperig en dom handelen harer medemenschen", met verachting aanzien, maar die, ondanks hun (vermeende) „superioriteit", niet in staat zijn tot de fundamente van het Christelijk geloof door te dringen en niet kunnen of willen zien, wat den geloovige tot in het diepst van zijn ziel beweegt. Weest nu vooral voorzichtig, wanneer zulke menschen met hun waardeering komen. En daarmee komt Drucker. Want hij prijst immers de „anti-mechanistische bewegingen", die zich in de Kerk „ontwikkelde", en die aan de samenleving „een geheel nieuwe basis" wilden geven, op het oogenblik van de algeheele ineenstorting van de oude mechanistische fundamente.

Ieder voelt, dat deze „waardeering" aan de Kerk geen recht doet. In het voorafgaande gedeelte is daarover reeds het een en ander gezegd. Van hoeveel belang de critiek op wereldbeschouwingen, die het menschelijk wezen als schepsel Gods aantasten, en daarmee de geheele menschelijke samenleving (hetgeen in dezen tijd overduidelijk blijkt) ook is, deze critiek is slechts een onderdeel der kerkelijke verkondiging van het Woord van God. Haar te beschouwen als een maatschappelijke beweging, los van haar fundament, is geheel verkeerd. Men kan nog verder gaan: Drucker noemt verschillende mannen, die die bewegingen zouden hebben geleid. Dat juist deze haar doel niet bereiken, komt mede voort uit 't feit, dat zij, hoewel „kerkelijk", hun kracht niet geheel aan de Schrift ontleenden. De geschiedenis der laatste eeuw is rijk aan voorbeelden.

Een zaak ziet echter Drucker duidelijk: namelijk de groote macht van de mechanistische en economische conceptie. Hij ziet haar duidelijker dan b.v. Lord Stamp in zijn „Christianity and Economics", hoewel de laatste voor zijn Christelijke belijdenis uitkomt, en juist wil onderzoeken wat de Christelijke religie voor de gansche samenleving werkelijk beteekent. Wij hopen daar later op terug te komen.

De meening van Drucker, dat de betekenis der religie blijkt uit de reactie harer belijders tegen een bepaalde maatschappij-opvatting, tegen de overheersching van het economische in de samenleving, is bij hem het uitgangspunt van zijn beschouwingen. Zoo meent hij, dat het succes van de pogingen tot verzet, het „wijdverbreide geloof in de machteloosheid der religie", logenstruift. In werkelijkheid, gaat hij voort, hebben verreweg de meeste instellingen der hedendaagsche samenleving, die het leven voor de massa's dragelijk maken, hun oorsprong aan die godsdienstige krachten te danken, omdat zij niet uitsluitend zijn gebouwd op het nu geheel bezweken fundament van den „Economischen mensch".

Het bewustzijn van de „nonconformisten" in Engeland kwam het eerst in opstand tegen de waardeering van den arbeid als die van een stofelijk goed, als die van koopwaar. Tot de eerste arbeidswetten die de arbeidsuren van vrouwen en kinderen beperkten, gaf het Christelijk „revival", dat zich om Lord Shaftesbury groepeerde, en dat heftig door de liberalen als de zwartste reactie werd aangevallen, den stoot. In Duitschland werd de idee van sociale verzekering door een verwante Evangelische beweging, gepropageerd. De werkegevers en de socialistischen heiden wezen die gedachte, om de arbeiders tegen de machine te beschermen, af. De laatsten, omdat zij sociale verzekering als een poging beschouwden om de „onvermijdelijke ineenstorting van het kapitalisme" te vertragen. (Inderdaad is het juist, dat verschillende leiders van revolutionaire arbeidersbewegingen elke poging om verbetering in de arbeidsvoorwaarden en levensomstandigheden te krijgen, tegengingen. Dat was de fatale uitwerking van sommige zoogenaamde profetieën. Trouwens ook in onze dagen ervaren we, dat werkelijke belangen van de economisch zwakkeren opgeofferd zijn aan een of andere revolutionaire idee; met de massa wordt dikwijls een wrede spel bedreven).